

KIESRAAD

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
mevrouw drs. A. Bijleveld-Schouten
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

Onderwerp

Advies wijziging Kieswet in verband met de
nieuwe staatsrechtelijke positie van de BES-
eilanden als openbaar lichaam binnen Nederland

Datum

23 oktober 2008

Ons kenmerk

2008-0000509970

Onderdeel

Kiesraad

Inlichtingen

mr. J.M. Mulder
T (070) 426 7404
F (070) 426 6089

Uw kenmerk

2008-0000349714

Blad

1 van 11

Aantal bijlagen

0

Bezoekadres

Herengracht 21
2511 EG Den Haag

1. Inleiding

Onder verwijzing naar uw adviesaanvraag van 9 juli 2008, door de Kiesraad ontvangen op 25 juli 2008 (uw kenmerk: 2008 – 0000349714), inzake het wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbaar lichaam binnen Nederland bericht de Kiesraad u hierbij als volgt.

Met voorliggend concept-wetsvoorstel worden, als gevolg van het feit dat met de eilandgebieden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (hierna: de BES-eilanden) is overeengekomen dat zij een staatsrechtelijke positie krijgen binnen het Nederlandse staatsbestel, in de Kieswet de bepalingen betreffende het kiesrecht voor de leden van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal en van het Europees Parlement aangepast en wordt het kiesrecht voor de leden van de eilandsraad in de Kieswet opgenomen. Daarnaast bevat het wetsvoorstel enkele aanpassingen die voortvloeien uit het feit dat Curaçao en Sint Maarten autonome landen binnen het Koninkrijk worden en het land Nederlandse Antillen wordt opgeheven.

Zoals het wetsvoorstel aangeeft, is ervoor gekozen de regeling van het kiesrecht voor de BES-eilanden zoveel mogelijk onder te brengen in een aparte afdeling van de Kieswet, te weten afdeling Y a. Dit is conform het algemene uitgangspunt voor de aanpassing van Nederlandse wetgeving in verband met de nieuwe staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk. Met u ziet de Kiesraad het als een voordeel dat de tekst van de Kieswet daarmee zoveel mogelijk intact blijft en dat de bepalingen die betrekking hebben op de openbare lichamen zoveel mogelijk zijn samengebracht in één hoofdstuk.

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 11

2. Algemeen

In het wetsvoorstel is gekozen voor een integrale toepassing van de Kieswet op de BES-eilanden. Dit uitgangspunt wordt door de Kiesraad, gelet op het belang van een uniforme wijze van stemmen in Nederland, ondersteund.

In de memorie van toelichting wijst u erop dat in de huidige situatie de Nederlandse Antillen een eigen Kiesreglement hebben voor de verkiezing van de eilandsraden en van de Nederlands-Antilliaanse Staten. Tussen het Kiesreglement en de Kieswet bestaan aanmerkelijke verschillen, bijvoorbeeld wat betreft de regeling rond het stemmen bij volmacht, rond internationale waarnemers, de openingstijden van stembureaus en de stembiljetten. Met de inwerkingtreding van onderhavig wetsvoorstel zal de Antilliaanse regeling vervallen.

De Kiesraad benadrukt het belang van heldere en uitgebreide voorlichting over de wijzigingen die uit het wetsvoorstel voortvloeien. Hij ondersteunt uw voornemen om in een aparte circulaire voor de BES-eilanden de verschillen in de organisatie van de verkiezingen en de regeling van het kiesrecht te omschrijven, maar is van mening dat ook voor de kiesgerechtigden op de BES-eilanden inzichtelijk moet zijn wat er zoal verandert en wat hiervan de gevolgen zijn. Zeker nu, zoals ook is aangegeven in de memorie van toelichting, de keuze om de regeling van het kiesrecht voor de BES-eilanden op te nemen in een afzonderlijke afdeling Y a, als consequentie heeft dat deze regeling niet altijd eenvoudig te lezen zal zijn vanwege de vele verwijzingen naar artikelen in andere delen van de Kieswet.

Het belang van heldere voorlichting doet zich des te meer voor, gelet op de voorgenomen toekenning van het kiesrecht aan ingezetenen van de Nederlandse Antillen en Aruba voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement. Zoals uit bijlage 1 van dit advies blijkt ontstaat hierdoor, alsmede door het onderhavige wetsvoorstel, een steeds meer versnipperde situatie als het gaat om de kring van kiesgerechtigden voor de verschillende verkiezingen.

3. Actief kiesrecht

Ingezetenen van de BES-eilanden krijgen in de nieuwe situatie, naast het recht deel te nemen aan de verkiezing van de leden van het Europees Parlement en de eilandsraden, kiesrecht voor de Tweede Kamer en -indirect- voor de Eerste Kamer. Het passieve kiesrecht voor de eilandsraadsverkiezingen is geregeld in de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wolbes), vergelijkbaar met de regelingen in de Gemeentewet en de Provinciewet.

Volgens het wetsvoorstel zullen de BES-eilanden voor zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamerverkiezingen een eigen kieskring vormen, met een hoofdstembureau dat is gevestigd op Bonaire.

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 11

De Kiesraad kan zich vinden in de in het wetsvoorstel gemaakte keuze om de BES-eilanden voor de Eerste Kamerverkiezingen een eigen kieskring te laten vormen. De Kiesraad heeft onder ogen gezien dat hier mogelijk spanning ontstaat met artikel 55 van de Grondwet, waarin is bepaald dat de leden van de Eerste Kamer worden gekozen door de leden van de Provinciale Staten. In het wetsvoorstel wordt verwezen naar een voorlichting van de Raad van State, waarin het aangewezen wordt geacht dat de leden van de eilandsraden voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer worden gelijkgesteld met de leden van Provinciale Staten.¹ De Kiesraad sluit zich aan bij de opvatting van de Raad van State. Uiteraard heeft de grondwetgever eerder niet bewust nagelaten een regeling te treffen voor deze situatie, omdat daarmee vanwege de aard van de zaak geen rekening kon worden gehouden. De Kiesraad is van mening dat bij een volgende herziening van de Grondwet echter een voorziening hiervoor dient te worden getroffen.

Net als voor de Eerste Kamerverkiezingen stemt de Kiesraad in met de keuze om voor de Tweede Kamerverkiezingen de drie openbare lichamen een eigen kieskring te laten zijn, omdat zoals in de memorie van toelichting is aangegeven, hiermee het aparte karakter van de openbare lichamen binnen het Nederlandse staatsbestel wordt benadrukt.

Het feit dat de BES-eilanden een eigen kieskring vormen, heeft wel de nodige consequenties als het gaat om de uitvoering van de verkiezingen. Vanwege de afstand van de openbare lichamen tot Nederland of van Sint Eustatius en Saba tot Bonaire zijn in het wetsvoorstel aan de gezaghebbers van de eilanden extra taken en bevoegdheden toegekend. Deze zien met name op de procedure van de kandidaatstelling en op de doorzending van stukken in die procedure en in de procedure volgend op de stemming. Zo dragen volgens artikel Ya 11 bij de Tweede Kamerverkiezingen de gezaghebbers van Sint Eustatius en Saba er zorg voor dat de processen-verbaal van de stemming en de stemopneming en de opgave van de door hen vastgestelde aantallen stemmen langs elektronische weg onverwijld na de vaststelling ter kennis worden gebracht van de voorzitter van het hoofdstembureau. Van deze stukken maken de gezaghebbers gewaarmerkte afschriften en bewaren deze totdat het centraal stembureau de uitslag van de verkiezing heeft vastgesteld en over de toelating van de gekozenen onherroepelijk is beslist. Daarnaast zorgen zij ervoor dat de stukken zo spoedig mogelijk per post naar het hoofdstembureau worden overgebracht. Een ander voorbeeld is artikel Y a 9, waarin is geregeld dat politieke groeperingen ook bij de gezaghebber een verklaring tot het aangaan van een lijstencombinatie kunnen inleveren. De gezaghebber is vervolgens

¹ Voorlichting overeenkomstig artikel 18, tweede lid, van de Wet op de Raad van State inzake de hervorming van de staatkundige verhoudingen van de Antilliaanse eilanden binnen het Koninkrijk. Bijlage bij Kamerstukken II 2006/07, 30 800 IV, nr. 3 (voorlichting) en Kamerstukken II 2006/07, 30 800 IV, nr. 4 (nader rapport).

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 11

verantwoordelijk voor de doorzending (elektronisch en per post) van de verklaring naar het centraal stembureau. Zoals ook in de memorie van toelichting is aangegeven hebben de gezaghebbers nadrukkelijk geen controlefunctie ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de stukken. Deze bevoegdheid berust bij de voorzitter van het hoofdstembureau, net als in het Europese deel van Nederland.

In de praktijk is de gezaghebber van Bonaire tevens voorzitter van het hoofdstembureau. Uit het oogpunt van de gebruikelijke scheiding van taken en verantwoordelijkheden verdient het naar de mening van de Kiesraad ook hier de voorkeur om taken ten aanzien van het beoordelen van de authenticiteit van stukken, voor zover het gaat om handelingen die binnen het Europese deel van Nederland tot de taken van het centraal stembureau horen, te beleggen bij de rijksvertegenwoordiger als vertegenwoordiger van de Kiesraad. De Kiesraad adviseert u hiertoe een voorziening te treffen.

Zoals aangegeven in de memorie van toelichting heeft de keuze voor een eigen kieskring voor de BES-eilanden ook als consequentie dat nieuwe politieke partijen en politieke partijen die niet kiezen voor centrale kandidaatstelling verplicht zullen zijn om ook in deze kieskring ter plekke een lijst in te leveren indien zij op het stembiljet geplaatst willen worden. Omgekeerd geldt hetzelfde: politieke partijen van de BES-eilanden zullen verplicht zijn in alle andere kieskringen ter plekke een lijst in te leveren. Naar de mening van de Kiesraad voert dit erg ver en hij adviseert dan ook een voorziening te treffen, in de vorm van een verlengd loket zowel op de BES-eilanden als in het Europese deel van Nederland. De Kiesraad is graag bereid mee te denken over de vormgeving van deze voorziening.

De Kiesraad kan zich vinden in de in het wetsvoorstel gemaakte keuze om verzending van stukken langs elektronische weg mogelijk te maken van hetzij de gezaghebbers van Saba en Sint Eustatius naar het hoofdstembureau op Bonaire, hetzij vanuit het hoofdstembureau naar het centraal stembureau. Naar de mening van de Kiesraad is met het feit dat de originele stukken worden gewaarmerkt, deze worden bewaard totdat bijvoorbeeld over de toelating van gekozenen onherroepelijk is beslist en deze stukken, afhankelijk van de procedure, per reguliere post worden nagezonden de betrouwbaarheid voldoende gegarandeerd. Ook speelt een rol dat de inhoudelijke beoordeling van de stukken plaatsvindt door een ander orgaan (bijvoorbeeld het hoofdstembureau) dan verantwoordelijk voor de doorzending ervan (bijvoorbeeld de gezaghebbers).

4. Passief kiesrecht

In het wetsvoorstel worden de privileges die de Kieswet toekent aan zittende partijen in de gemeenteraad eenmalig ook toegekend aan zittende partijen in de eilandsraden van Bonaire, Sint Eustatius en Saba voor de eerstvolgende verkiezing van de eilandsraden. Volgens de memorie van toelichting betreft het

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 11

de volgende privileges: het niet hoeven inleveren van ondersteuningsverklaringen, het niet hoeven betalen van een waarborgsom voor een kandidatenlijst en een hogere positie in de volgorde van de nummering van de kandidatenlijsten. De Kiesraad stemt met dit voorstel in, als ook met de keuze om een dergelijke toekenning van privileges aan partijen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba die momenteel zitting hebben in de Staten van de Nederlandse Antillen en die in de toekomst willen meedoen aan de Tweede Kamerverkiezingen niet te laten plaatsvinden, waarmee een ongelijke behandeling ten opzichte van Nederlandse politieke groeperingen wordt voorkomen.

Hierbij vraagt de Kiesraad aandacht voor de registratie van aanduidingen van politieke groeperingen voor de verkiezingen van de eilandsraden. Op grond van artikel G 4 van de Kieswet werkt een voor de Tweede Kamerverkiezing geregistreerde aanduiding door naar verkiezingen op lager niveau, dus ook de eilandsraadverkiezingen. Het toekennen van privileges houdt ook in dat politieke groeperingen die momenteel zitting hebben in de eilandsraden hun aanduiding niet opnieuw voor de eerstvolgende eilandsraadverkiezing hoeven te laten registreren. Op het moment dat een politieke groepering met een bij het centraal stembureau geregistreerde aanduiding wil deelnemen aan de eilandsraadverkiezingen, kan zich de situatie voordoen dat het een aanduiding betreft die overeenkomt met die van een politieke groepering die al zitting heeft in de eilandsraden. Hoewel deze situatie zich in de praktijk mogelijk niet zal voordoen, adviseert de Kiesraad u een regeling te treffen voor de mogelijke samenloop van aanduidingen, via een voorziening in het kader van overgangsrecht waarbij aan het centraal stembureau de beslissing toekomt om doorwerking van een centraal geregistreerde aanduiding te blokkeren, dan wel te verklaren dat een voor de eilandsraadverkiezing gebruikte aanduiding niet langer kan worden gebruikt, afhankelijk van de vraag welke van de in hoofdzaak overeenstemmende aanduidingen de oudste rechten heeft.

Met artikel I van het wetsvoorstel wordt artikel I 2, eerste lid, onderdeel e, van de Kieswet gewijzigd. Dit artikel heeft betrekking op verzuimen die ten aanzien van de kandidatenlijst door het hoofdstembureau zijn geconstateerd en waarvan aan de inleveraar van de lijst mededeling moet worden gedaan. Onderdeel e van het artikel ziet op de situatie dat, ten aanzien van een kandidaat die buiten Nederland woonplaats heeft, in zijn verklaring van instemming de aanwijzing van een gemachtigde ontbreekt. Dit onderdeel van artikel I 2 beperkt zich tot de Tweede Kamerverkiezingen. Zoals u aangeeft in de artikelsgewijze toelichting kan deze situatie zich echter ook bij andere verkiezingen voordoen. De Kiesraad ondersteunt dan ook het door u gedane wijzigingsvoorstel van artikel I 2, eerste lid, onderdeel e, van de Kieswet waarmee de herstelmogelijkheid zich niet langer zal beperken tot Tweede Kamerverkiezingen.

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
6 van 11

5. Tijdstip verkiezingen

Het valt de Kiesraad op dat in het wetsvoorstel nauwelijks wordt ingegaan op de gevolgen van het tijdsverschil tussen het Europese deel van Nederland en de BES-eilanden als het gaat om het tijdstip van de verkiezingen. Het tijdsverschil bedraagt in de zomer zes uur en in de winter vijf uur.

Wat betreft de Eerste Kamerverkiezingen geeft het voorstel aan dat het mogelijk is om de verkiezingen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba 's ochtends plaats te laten vinden en in de Nederlandse provincies in de loop van de middag. De Kiesraad onderschrijft het belang dat de Eerste Kamerverkiezingen op de BES-eilanden op hetzelfde tijdstip plaatsvinden als in de provincies. De Kiesraad wijst er echter op dat de vaststelling en bekendmaking van de verkiezingsuitslag, als bedoeld in artikel U 16 van de Kieswet, hierdoor mogelijk een dag later zal plaatsvinden dan in de huidige situatie, doordat op de dag van de verkiezing de daartoe in artikel T 11 van de Kieswet beschreven stukken later dan in de huidige situatie door het centraal stembureau zullen worden ontvangen.

Wat betreft de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer en het Europees Parlement bevat het wetsvoorstel, wat betreft het tijdstip van de verkiezingen, geen regeling ten aanzien van het tijdsverschil tussen het Europese deel van Nederland en de BES-eilanden. Voor de BES-eilanden wordt in het wetsvoorstel geen afwijkende regeling getroffen voor de openingstijden van stemlokalen. Concreet betekent dit dat op het moment dat in het Europese deel van Nederland de stemlokalen sluiten, de stemlokalen op de BES-eilanden nog vijf of zes uur geopend zijn. De Kiesraad acht het zeer onwenselijk dat de stemming op de BES-eilanden kan worden beïnvloed. Gelet hierop adviseert de Kiesraad de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer en het Europees Parlement op de BES-eilanden een dag eerder te laten plaatsvinden dan in het Europese deel van Nederland.² Hierbij is het van belang dat -omgekeerd aan de hiervoor beschreven situatie- beïnvloeding van de stemkeuze in het Europese deel van Nederland uitgesloten wordt. De Kiesraad adviseert een voorziening te treffen, waarbij met het opnemen van de stemmen in de stembureaus op de BES-eilanden pas kan worden begonnen nadat in het Europese deel van Nederland de stembureaus zijn gesloten.

6. Stembiljetten

In de huidige situatie doen zich tussen de stembiljetten op de Nederlandse Antillen en in Nederland aanmerkelijke verschillen voor. Zo is het gebruikelijk dat op de Antilliaanse stembiljetten foto's van lijsttrekkers staan en worden partijen met een kleur aangegeven. Zoals in de memorie van toelichting is aangegeven, is van Bonaire bekend dat op het stembiljet zowel in het Nederlands als in het Papiamentu instructies kunnen worden gegeven. Mogelijkheden die de Kieswet

² Dit is vergelijkbaar met de situatie in Frankrijk, waar de inwoners van overzeese gebieden een dag eerder hun stem uitbrengen.

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
7 van 11

niet kent. Het wetsvoorstel wijst een separate regeling op dit punt voor de BES-eilanden af, een keuze waarmee de Kiesraad kan instemmen.

De Kiesraad ondersteunt het door u voorgestelde onderzoek naar het draagvlak voor het in de Kieswet introduceren van de mogelijkheid om logo's van politieke partijen te tonen op het stembiljet en de uitvoeringstechnische consequenties van een dergelijk registratiesysteem. De Kiesraad neemt namelijk bij zijn taak van het registreren van aanduidingen een tendens waar waarbij politieke groeperingen zich bij de registratie van een aanduiding verder willen onderscheiden door het gebruik van cijfers of tekens.³

7. Volmacht

Zoals aangegeven wordt in de memorie van toelichting, kent het Kiesreglement van de Nederlandse Antillen geen volmachtregeling. Na een aantal fraudegevallen is de volmachtregeling afgeschaft. In het bestuurlijk overleg met de vertegenwoordigers van de BES-eilanden is overeengekomen op de eilanden in de toekomst alleen schriftelijke volmachtverlening mogelijk te maken, waarbij aan de gezaghebber een controlerende bevoegdheid wordt toegekend. Zoals de toelichting aangeeft, wordt met het uitsluiten van onderhandse volmachtverlening afbreuk gedaan aan het uitgangspunt van uniformiteit, maar wordt met de voorgestelde regeling de toegankelijkheid van verkiezingsproces voor de kiezers in de openbare lichamen gewaarborgd.

Zoals u heeft aangegeven in de kabinetsreactie op het advies van de Commissie inrichting verkiezingsproces bent u voornemens te regelen dat kiezers die bij volmacht willen stemmen verplicht worden om naast de geldige volmacht ook een kopie van het identiteitsbewijs van de volmachtgever over te leggen. Dit voorstel komt overeen met het advies van de Kiesraad inzake het ronselen van volmachten en ondersteuningsverklaringen.⁴ Het overleggen van een kopie van het legitimatiebewijs van de volmachtgever bij het stemmen bij volmacht zal de kans op fraude doen afnemen.

Vooraf gelet op de voorgestelde wijziging van de volmachtregeling ziet de Kiesraad geen aanleiding om een voor de BES-eilanden afwijkende regeling te treffen inzake het stemmen bij volmacht en hecht hij waarde aan een uniforme regeling op dit terrein. Net als in zijn advies inzake het ronselen van volmachtstemmen en ondersteuningsverklaringen benadrukt de Kiesraad de wenselijkheid het aantal uitgebrachte volmachtstemmen te registreren, om zo na te kunnen gaan hoe het gebruik hiervan zich ontwikkelt.

³ Zie in dit kader ook de Beleidsregel Schrijfwijze van een aanduiding, vastgesteld door de Kiesraad op 10 maart 2008.

⁴ Advies van de Kiesraad van 15 oktober 2007 inzake het ronselen van volmachtstemmen en ondersteuningsverklaringen.

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
8 van 11

8. Verwijzing naar Antilliaanse wetgeving

Zoals ook in de memorie van toelichting wordt opgemerkt, wordt in de Kieswet verwezen naar verschillende wetten, zoals het Wetboek van Strafrecht, de Algemene wet bestuursrecht en de Handelsregisterwet. Aangegeven wordt dat deze wetten, bij inwerkingtreding van onderhavig wetsvoorstel, nog niet of gedeeltelijk van kracht zijn op de BES-eilanden en dat tot die tijd zal worden verwezen naar de Nederlands-Antilliaanse equivalenten die van kracht blijven tot de Nederlandse wetgeving gaat gelden. Niet duidelijk is op welk moment dit het geval zal zijn.

De Kiesraad acht het van groot belang dat op de BES-eilanden, door de verwijzing in de Kieswet naar Nederlands-Antilliaanse wetgeving, materieel geen verschil ontstaat met het Europese deel van Nederland. De Kiesraad adviseert u dan ook inzichtelijk te maken naar welke onderdelen van Nederlands-Antilliaanse wetgeving wordt verwezen, waar zich eventuele verschillen voordoen en per onderdeel aan te geven of deze verschillen acceptabel geacht kunnen worden. Nu hieraan in het wetsvoorstel en in de memorie van toelichting geen aandacht wordt besteed, is het voor de Kiesraad niet mogelijk zich hierover uit te spreken.

9. Advies

Samengevat onderschrijft de Kiesraad de hoofdlijnen van het wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbaar lichaam binnen Nederland:

- Met u ziet de Kiesraad het als een voordeel dat, door de regeling van het kiesrecht voor de BES-eilanden zoveel mogelijk onder te brengen in een aparte afdeling, de tekst van de Kieswet zoveel mogelijk intact blijft en dat de bepalingen die betrekking hebben op de openbare lichamen zoveel mogelijk zijn samengebracht in één hoofdstuk.
- In het wetsvoorstel is gekozen voor een integrale toepassing van de Kieswet op de BES-eilanden. Dit uitgangspunt wordt door de Kiesraad, gelet op het belang van een uniforme wijze van stemmen in Nederland, ondersteund.
- Hoewel hieraan de nodige consequenties zijn verbonden als het gaat om de uitvoering van de verkiezingen (bijvoorbeeld bij de procedure van de kandidaatstelling en de procedure volgend op de stemming), stemt de Kiesraad in met de keuze om voor de Eerste en Tweede Kamerverkiezingen de drie openbare lichamen een eigen kieskring te laten zijn.
- Naar de mening van de Kiesraad verdient het de voorkeur om taken ten aanzien van het beoordelen van de authenticiteit van stukken, voor zover het gaat om handelingen die binnen het Europese deel van Nederland tot de taken van het centraal stembureau horen, te beleggen bij de rijksvertegenwoordiger als vertegenwoordiger van de Kiesraad. De Kiesraad adviseert u hiertoe een voorziening te treffen.
- Wat betreft de inlevering van kandidatenlijsten adviseert de Kiesraad een voorziening te treffen in de vorm van een verlengd loket zowel op de BES-

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
9 van 11

eilanden als in het Europese deel van Nederland. De Kiesraad is graag bereid mee te denken over de vormgeving van deze voorziening.

- De Kiesraad kan zich vinden in de in het wetsvoorstel gemaakte keuze om verzending van stukken langs elektronische weg mogelijk te maken van hetzij de gezaghebbers van Saba en Sint Eustatius naar het hoofdstembureau op Bonaire, hetzij vanuit het hoofdstembureau naar het centraal stembureau
- De Kiesraad ondersteunt het door u gedane wijzigingsvoorstel van artikel 1 2, eerste lid, onderdeel e, van de Kieswet.
- De Kiesraad ondersteunt het door u voorgestelde onderzoek naar het draagvlak voor het in de Kieswet introduceren van de mogelijkheid om logo's van politieke partijen te tonen op het stembiljet en de uitvoeringstechnische consequenties van een dergelijk registratiesysteem.

Daarnaast plaatst de Kiesraad enkele kanttekeningen bij de in het wetsvoorstel gemaakte keuzen:

- De Kiesraad benadrukt het belang van heldere en uitgebreide voorlichting over de wijzigingen die uit het wetsvoorstel voortvloeien, in het bijzonder richting de kiesgerechtigden.
- Aandacht wordt gevraagd voor de registratie van aanduidingen van politieke groeperingen voor de verkiezingen van de eilandsraden. De Kiesraad adviseert een regeling te treffen voor de mogelijke samenloop van aanduidingen op centraal en lokaal niveau, via een voorziening in het kader van overgangsrecht waarbij aan het centraal stembureau de beslissing toekomt om doorwerking van een centraal geregistreerde aanduiding te blokkeren, dan wel te verklaren dat een voor de eilandsraadverkiezing gebruikte aanduiding niet langer kan worden gebruikt, afhankelijk van de vraag welke van de in hoofdzaak overeenstemmende aanduidingen de oudste rechten heeft.
- De Kiesraad adviseert de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer en het Europees Parlement op de BES-eilanden een dag eerder te laten plaatsvinden dan in het Europese deel van Nederland. De Kiesraad adviseert een voorziening te treffen, waarbij met het opnemen van de stemmen in de stembureaus op de BES-eilanden pas kan worden begonnen nadat in heel Nederland de stembureaus zijn gesloten.
- De Kiesraad ziet geen aanleiding om een voor de BES-eilanden afwijkende regeling te treffen inzake het stemmen bij volmacht en hecht waarde aan een uniforme regeling op dit terrein. De Kiesraad benadrukt de wenselijkheid het aantal uitgebrachte volmachtstemmen te registreren.
- De Kiesraad adviseert u inzichtelijk te maken naar welke onderdelen van Nederlands-Antilliaanse wetgeving in de Kieswet wordt verwezen, waar zich eventuele verschillen voordoen en per onderdeel aan te geven of deze verschillen acceptabel geacht kunnen worden.

Tot slot is het wetsvoorstel, gelijktijdig met uw adviesaanvraag aan de Kiesraad, voorgelegd aan een breder publiek via internetconsultatie, waarbij een ieder is

Datum
23 oktober 2008

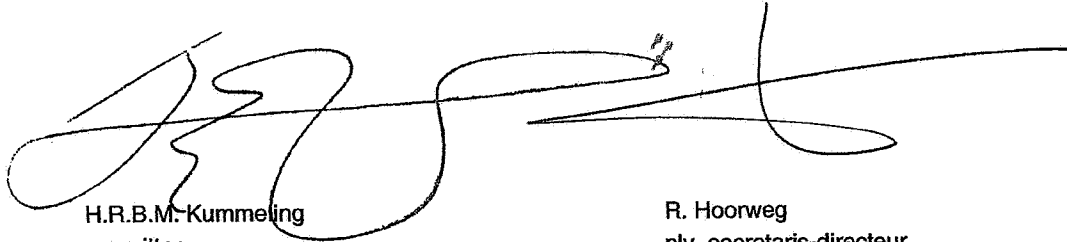
Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
10 van 11

uitgenodigd om suggesties voor verbetering van de wetsvoorstellen aan te dragen. Het heeft de voorkeur van de Kiesraad na afloop van een dergelijke consultatie advies uit te brengen. Waar de internetconsultatie leidt tot een wezenlijke aanpassing van onderhavig wetsvoorstel, adviseert de Kiesraad dan ook graag over de wijzigingen.

DE KIESRAAD,
voor deze,

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

H.R.B.M. Kummeling
voorzitter

R. Hoorweg
plv. secretaris-directeur

Datum
23 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000509970

Onderdeel
Kiesraad

Blad
11 van 11

Bijlage 1:
Kring van kiesgerechtigden voor de verschillende verkiezingen

Verkiezing	Kring van kiesgerechtigden
Eilandsraden BES	- Ingezetenen ⁵ openbaar lichaam BES - EU-onderdanen met tenminste 5 jaar legaal verblijf - niet-Nederlanders die gedurende 5 jaar legaal op de BES of elders in Nederland hebben verbleven (+ voldoen aan vereisten Wet toelating en uitzetting BES).
Gemeenteraden	- Ingezetenen gemeente - EU-onderdanen - Niet-Nederlanders die gedurende 5 jaar legaal in Nederland hebben verbleven (+ voldoen aan de vereisten van de Vreemdelingenwet)
Provinciale Staten	- Ingezetenen provincie
Tweede Kamer (BES):	- Ingezetenen openbaar lichaam BES (en daarmee ingezetenen van Nederland)
Tweede Kamer (Curaçao, Aruba en Sint Maarten)	- Inwoners van de eilanden met de Nederlandse nationaliteit die tenminste 10 jaar ingezetenen zijn geweest van Nederland, dan wel in Nederlandse openbare dienst werkzaam zijn.
Tweede Kamer (NL)	- Ingezetenen Nederland - Nederlanders in het buitenland
Eerste Kamer (BES):	- Leden eilandsraden
Eerste Kamer (NL):	- Leden Provinciale Staten
Europees Parlement (BES):	- Ingezetenen openbaar lichaam BES (en daarmee ingezetenen van Nederland)
Europees Parlement (Curaçao, Aruba en Sint Maarten)	- Inwoners van de eilanden met de Nederlandse nationaliteit

⁵ Bij ingezetenen gaat het om kiesgerechtigde ingezetenen (minimaal 18 jaar en niet zijn uitgesloten van het kiesrecht).